

450573

MAGYAR NÉPEGÉSZSÉGÜGYI SZEMLE

Egészségügyi, embervédelmi és népnevelő folyóirat.

Redactor responsabil:

Dr. BELA SCHMIDT

Colaboratorii: † **Dr. Andrei Gergely és Dr. Ladislau Koleszár**

ELŐFIZETÉSI ÁRA: Egy évre ... 120 Lei. Egyes szám 15 „	REDACȚIA Târgu-Mureș — Marosvásárhely Str. Mihail Eminescu 4, (Jókai-ucca)	ADMINISTRAȚIA: Târgu-M.-Vásárhely Str. Sf. Gheorghe 20.
---	---	--

Megjelenik minden hónap 15-én.

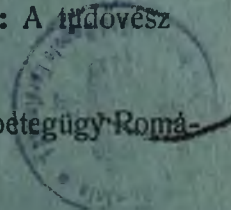
TARTALOM:

Dr. v. Berde Károly: Családalapítás és a nemi betegségek.
A gazda feladata a kifogástalan tejtermelésnél.

Bányai János: Gázfürdő különlegességek a Székelyföldön.

Vasárnapi iskola: Dr. Parádi Kálmán: A tudóvesz kezelésé. V.

Franciaország népessége 1937-ben. Elmebetegügy Romániában. A kiadóhivatal kérése.

MÁRIA SZEPLŐKRÉM, MÁRIA PUDER, MÁRIA SZAPPAN,

tökéletes és az egészségre teljesen ártalmatlan. Egészségügyminiszterileg engedélyezett kozmetikai szerek. Gyógyszertárakban kaphatók, vagy postán megrendelhetők:

KOVÁCS ANDOR GYÓGYSZERTÁRA TÂRGU-MUREȘ

Málnási Mária Forrás

Természetes alkalikus sós gyógyviz. A legjobb nyálkaoldó gyógyszer! Gyomorégést azonnal megszüntet.

Mindenütt kapható.

Kútkezelőség Brașov.

511

571

A nők 75%-a székrekedésben szenved!

A nők legnagyobb része fejfájásban, idegességben, étvágytalanságban, sápadtságban szenved, azonkívül igen gyakran pattanásos és foltos az arcbőrük. E jelenségek oka legtöbbször az idült székrekedésben keresendő. A székrekedés okozza mindezeket a fájdalmakat és kellemetlenségeket, azt kell megszüntetni, hogy kísérő jelenségei elmúljanak. Az ARTIN-dragéét — dacára annak, hogy a nők nem szívesen vesznek orvosságot — még a legkényesebbek is szívesen szedik. Az ARTIN hatása biztos és enyhe, nem okoz görcsöket, a beleket rendes működésre ösztönzi, a kiürülés teljes. A rendes bélműködés visszatérével megszűnnek a kellemetlen tünetek. Szedjen ARTINT, a modern hashajtót, a nők hashajtóját!

„ARTIN Dr. Wander az ideális hashajtó“

BCU Cluj / Central University Library Cluj

KALMOPYRIN

fájdalom csillapításra

(fogfájás, fejfájás, rheumatikus
fájdalmak stb.) 1—2 tableta.

Meghűléseknél naponta 3—9 tableta.

RICHTER GEDEON vegyészeti gyár.
BUCUREȘTI.

M A G Y A R

NÉPEGÉSZSÉGÜGYI SZEMLE

Egészségügyi, embervédelmi és népnevelő folyóirat.

Szerkeszti:

Dr. SCHMIDT BÉLA

Főmunkatársak: † Dr. Gergely Endre és Dr. Koleszár László

Inregistrat sub No. 842. din 7 Maiu
1938. la Trib. Mureş, Secţia II Mureş

Családalapítás és a nemibetegségek

Írta: vitéz BERDE KÁROLY dr. egyetemi ny. r. tanár,
a pécsi bőrklinika igazgatója.

A bölcsőtől a koporsóig ivelő életút folyamán a teljeskorúságot elérő embernek alig akad nagyobb jelentőségű lépése, mint a házasságkötés, illetve a családalapítás. Ennek a lépésnek a következményei nemcsak őreá és embertársára hatnak ki sorsdöntő módon, hanem utódain keresztül messzi jövőökre is és kihatnak feltétlenül a társadalomra, amelyben él s a nemzetre, melynek fiául és fenntartójául hivatott el.

Emiatt a házasságkötés kérdései és vonatkozásai olyan szövevényesek, hogy ezek bármelyikének érintése, módosítása, vagy megsértése első pillanatra talán el sem is gondolható mértékig érintheti és befolyásolhatja távoli ágak és érdekek viszonyait.

Az évezredek társadalmi és kulturális szűrőin át mai formájára kialakult családalapítási szokásokon, elveken, jogokon és kötelességeken változtatni, vagy ellenük véteni annyit jelent, mint számolni messze kiható következményekkel.

A családalapítás kérdései az egyén és a társadalom szempontjából külön-külön bírálандók el.

Az egyén szempontjából három nézőpont érvényesül:

1. *A lelki*: az élettárs keresése és megtalálása.
2. *A testi*: a természetes nemi ingerek egészséges és veszélytelen kielégítése.

3. *A nemzetségi*: az utódállítás, amely itt, az egyéni nézőponton inkább személyi tartalmú és színezetű.

A társadalom szempontjából szintén három nézőpont kell, hogy érvényesüljön:

1. *Az erkölcsi*: szeretet, áldozatkészség és becsülés által összekapcsolt egység, azaz *család* teremtése, amelyben a szexuális kérdés is megoldódik.

2. *A gazdasági*: az élettárs és a gyermekek eltartása, a fogyasztó egységek (otthon) teremtése stb.

3. *A nemzeti*: gyermeknemzés, a jövő nemzedék világrahozatala, annak felnevelése, védelme, irányítása stb.

Bármilyen, a családalapítással kapcsolatos, mélyrehatóbb kérdést veszünk vizsgálat alá, ezeknek a nézőpontoknak mindenikére tekintettel kell lenni.

E cikk keretében a családalapítás és a nemibetegségek vonatkozásait tesszük röviden vizsgálat tárgyává.

Ha az egyén szempontjából vizsgáljuk ezt a kérdést, a kérdés összezsugorodik, sőt a szélső individualisták oldaláról, vagy a cinikusok sorából néha a mego'dásnak még azt a legelemibb módját is halljuk emlegetni, hogy *a házasságra lépés magánügy és senki harmadik személynek nincs semmi köze hozzá.*

Ez az álláspont azonban csak egyetlen értelemben lehet igaz, abban t. i., hogy valóban a házasság és annak minden következménye, így pl. a behurcolt nemibetegség is, elsősorban és legfőképpen a leendő házastársakat érinti. De csak elsősorban és *nem kizárólagosan*. Sőt kettejüket sem egyformán. Mert lehet, hogy a behurcoló felet kevésbé érinti, de hogy a megfertőzöttet legalább is lelkiileg súlyosabban bántja, mint megfertőzőjét, ahhoz alig fér kétség.

A rideg individualistáknak azonban semmiképpen nincs igazuk. Mert ha a családba behurcolt nemibetegség jelentőségét a társadalom szempontjából is mérlegeljük, úgy megdöbbenünk a kérdés nagyságától és szövevényes voltától.

A nemibetegségnek a házasságba való behurcolása ugyanis egyaránt érinti a házasságnak erkölcsi, gazdasági és nemzeti vonatkozásait.

Hol van tehát az igazság, a reális mérleg e kérdés elbírálásában? Ott, ahol mindkét szempontból vizsgálat alá veszik azt és minden érv mérlegelése után keresik meg az igazságot.

Ez az igazság pedig nem a középben lesz, hanem ott valahol a társadalom és nem az egyén oldala felé eltolódva.

Afelől aligha állhat fenn kétség, hogy egy magasabb szerveztségű emberi együttélésben az egyéni szabadságnak korlátai vannak. Ezek a korlátok azonnal fellépnek, amint az egyedek társadalomba szervezkednek. Teljes emberi szabadság csak a Robinson-szigetén volna, de még ott sincs, hiszen az emberi társadalmon kívül élő egyed mentes ugyan a társadalom emberi korlátaitól, de amazoknál sokkal hatalmasabb erőknél rabja: mégpedig a magában való tehetetlenségnek, elhagyatottságnak s a természeti erők kérlelnetetlen zsarnokságának. Hogy pedig ezek mennyire a testet, lelket elnyomó hatalmak, azt csak az ismeri igazán, aki megpróbált uralmuk alatt élni.

A társadalomba szervezkedés szükségessége az emberi nem számára természeteti adottság. Ez a fejlődés feltétele s a kultúra kiteljesülésének nélkülözhetetlen útja. Ezért az egyénnek áldozatot kell hozni, bizonyos szabadságjogokról le kell mondani, hogy egy magasabb szabadságot élvezhessen: azt, amit a szerveztség nyújt neki oly hatalmak ellen, amikkel szemben egymagában megállani képtelen.

A családalapítás és a nemibetegségek viszonyának kérdésében tehát a társadalmi követelményeknek *elsőbbséget* kell biztosítani az egyéni igények *felett*.

A társadalomnak *joga van* bizonyos követelésekkel fellépni a házasulandókkal szemben, amint ahogy évezredek óta gyakorol is ilyen jogokat a legkülönbözőbb vonatkozásokban.

Ilyen követelésekkel állunk elő a házasulandó felek egészségét illetően is. Az a követelés, hogy a házasulandó felek legyenek egészségesek, teljes mértékben természetesnek mondható. A tiltó álláspont minden betegség esetére fenn kellene, hogy álljon, az eugenika a jövő nemzedék érdekében azonban főképen három betegségcsoporttal szemben kívánja érvényesíteni. Ezek: az *öröklődő*, a *fertőző* és utóbbiak között külön hangsúllyal az *ú n. nemibetegségek*.

Legfokozottabban érvényesül ma e tiltó követelés a nemibetegségekkel szemben. S a társadalom joggal követelheti meg, hogy a házasságra lépők, akik valóban „családot” is készülnek és kötelesek alapítani, mindenféle nemibetegségtől mentesen lépjenek az oltár és az anyakönyvvezető elé.

Ennek megvannak a maga különleges okai.

Minden betegség, amivel megterhelten valaki a házasságba lép, rontja annak a házasságnak az értékét. Olyan az, mintha pl. két útitárs közül, akik hosszú, nehézkes és testi erővel megví-

vandó utazásra indulnak, az egyik betegen indul el. Ennek a betegségére azonban nemcsak hogy neki lesz akadálya az úton, hanem súlyos korlátozást jelent a másik, egészséges fél számára is és végül veszélybe döntheti magát az egész utazást.

A nemibetegségekkel kapcsolatban ez a hasonlat teljes mértékben, sőt még azon túl is érvényesül, mert a házasságba történő behurcolásukat nemcsak a behurcoló fél sínyli az ő testében és nem is csak az ő „útitársa“, akit rendszerint korán megfertőz, hanem megsínylik utódaik, vagy utódállító képességük is. Testi nyomorúságaikon kívül pedig erkölcsi károsodásokat is szenvednek el. Ezek az egyéninek mondható károsodásokon felül pedig ott áll a társadalom károsodása, amely egyaránt érinti mindazokat az erkölcsi, gazdasági és nemzeti vonatkozásokat, amelyeket már fentebb vázoltam.

Ezek azok a körülmények, amelyekért pl. az eugenika a házasságkötést megelőző orvosi vizsgálat gondolatkörében a legelső helyre a nemibetegségek ügyét teszi, mert ezeknek e tekintetben nagyobb a jelentősége, mint akár a többi fertőző bajoknak, akár az öröklődő betegségeknek.

Vessünk egy pillantást a családba hurcolt nemibajok veszedelmeire.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A nemibeteg a házasságkötés fizikai megejtésére rendszerint alkalmas. Ritka eset az, hogy betegsége miatt olyan állapotban legyen, ami pl. fekvéskényszer, mozgási képtelenség, általános rosszszüllet stb. következtében a házasságkötés szertartásaiban és a házasság megkezdésében fizikailag zavarná. Ilyen lehet egy súlyos, szeptikus, lázas állapot kankó következtében, egy üszkös fekélyesedés a nemiszerveken stb., de ez kivételesen ritka. A nemibeteget tehát az ő fizikai állapota aligha zavarja a házasságkötésben s így könnyen bele is mehet a házasságba, ha nem tudja, hogy beteg, illetve, ha az állapotát nem minősíti betegségnek, vagy ha tudja ugyan, hogy beteg, de nincs lelki ereje azt mások előtt is bevallani, fél a szégyentől, fél a végleges visszaütésétől is: „most már lehetetlen a dolgot elhalasztani“, vagy „lehetetlen a betegséget nyilvánosságra hozni“ — szokásos hangoztatása mellett ostoba struccpolitikával vakon vesztébe rohan.

A nemibajok „titkosságából“ és „megszégyenítő“ voltából néha különös tragédiák erednek. A már kitűzött házasságkötés előtt váratlanul nemibetegséget szerző, gyengébb akaraterejű férfi nem egyszer csupán két választást lát maga előtt: vakon belemenni a

házasságba, vagy öngyilkosságot követni el. Csodálatos, hogy kétségtelenül szorult és nehéz helyzetében nem az ész és becsület egyetlen útját látta meg menedék gyanánt t. i. őszinte nyíltsággal, vagy kegyes hazugsággal haladékot nyerni, aztán meggyógyulni s akkor becsülettel és boldogan házasságra lépni. Álszemérmes társadalmunknak egyik legégetőbb rákfenéje lappang itt, amibegyakran csak maga a bajbajutott, vagy annak közvetlen környezete és az orvos láthat bele, de amiről, mint megtörtént dologról aztán hallgatni kell mindhármuknak.

A nemibeteg ember házasságkötésének következményei aszerint alakulnak, hogy melyik betegséget viszi magával a házasságba.

Ma négy ragályos betegséget nevezünk nemibajnak, a syphilit (hibásan vérbajt) a kankót, a lágyfekélyt és a Nicolas-Favre féle betegséget.

Ezek közül kettő, és pedig a kankó és a lágyfekély olyan, hogy akár friss, akár hosszas idő óta áll már fenn, a nemi élet megkezdésével mindenképen és rövid idő alatt átkerül a házastársra. A másik kettő, a syphilis és a Nicolas-Favre féle betegség, ha friss, feltétlenül fertőz, ha azonban már igen hosszú idő óta áll fenn, fertőzőképessége kérdéses lehet.

Ennek a különbségnek igen nagy gyakorlati fontossága van tehát a házasságkötés elvi megengedése, vagy megtiltása szempontjából.

A házasságkötés alkalmával a családba bevitt nemibetegség az előzőleg egészséges házastárson rendszerint már az első hónapokban megmutatkozik. Ennek következtében műveltebb társadalomban erőlcisleg és fizikailag egyaránt súlyos következmények terhelik meg az épen fejlődésnek induló családi életet.

Mindenekelőtt súlyos *erkölcsi kár*, kiábrándulás, szégyen, undor és utálat ott, ahol vágnak és szerelemnek kellene lenni s *a család szétrobbanása*, válóper, stb. ott, ahol inkább a kötelekek további kiépülésére volna szükség. *Fokozott gazdasági teher*, orvos, patika, ügyvéd, különélés, munkaképtelenség költségei ott, ahol a fejlődésnek induló család a gazdasági teherbírásnak még csak a legelső fokán áll.

Ezek, amik általában bekövetkeznek, ha bármelyik nemibetegség betör oda, ahol a házasság és a nemi élet tisztasága felől az ártatlanul megfertőzött fél magasabb erkölcsi elveket vall.

Az egyes nemibetegségeknek aztán még különleges testi és társadalmi következményeik vannak a fentemlítetteken kívül.

A *kankó* nemcsak, hogy beteggé tesz, de magtalanná teheti a férfit és meddővé a nőt. Évekig ágyhoz és orvoshoz láncolhatja az asszonyt és szerencsétlen esetekben már szülés közben, vagy utána fertőzheti a gyakran csak egyetlen gyermeket.

A *syphilis* nemcsak visszataszító külsejű elváltozásokat okoz a megfertőzöttön, hanem sorozatos magzatvesztéseken át gyermektelenné teheti a házasságot, illetve testileg-szellemileg csökkentértékű gyermekek világrahozatalával újabb bánat és gazdasági kár forrása lesz mind a családnak, mind a társadalomnak. Hát az a sok késői súlyos belső szervi betegség, ami a syphilises embert fenyegeti. A szív, a vérerek, az idegrendszer, az elme syphilises betegségei idő előtt megrokkánáshoz, munkaképtelenséghez, vagy egyenesen a sír szájához vezetnek.

A *Nicolas-Favre* féle betegség torzító elváltozások okozója lesz a szervezetben, késői következményei pedig — szerencsére csak ritka esetekben — munkaképtelenséggel sújtyák, sőt már az életét is kioltják viselőjüknek.

Amint a fentiekben előadtam, a nemibetegségeknek a házasságba való behurcolása az egyéni tragédiák sorozata mellett egész életre szóló nyomorúság, gazdasági, társadalmi, nemzeti és erkölcsi károk kimeríthetetlen forrása lesz.

De ne túlozzunk, ne legyünk sötétlátók! Mindez lehetséges, mindez fenyeget, de nem szükségképen következik be.

Mert mindez megelőzhető! Éspedig nemcsak azzal, hogy ifjainkat tisztán egészségesen megőrizzük a házasságkötésig, hanem még abban az esetben is, ha a nemi erkölcs ellen vétő és magának betegséget szerző ifjút és nőt igyekezünk a házasságkötés előtt meggyógyítani.

Mert minden nemibetegség meggyógyítható, bármiféle babonának és tréfás szállóigék is keringenek ennek az ellenkezőjéről. A nemibeteg megfelelő gyógykezelés segítségével általában sikeresen hozható olyan egészségi állapotba, amikor házasságkötése elé gyakorlatilag már nem szükséges semmi akadályt állítani.

Ennek pedig hármastitka van:

1. hogy a beteg tudjon a betegségéről,
2. ha önmaga nem tud, fedeztessék ez fel nála,
3. és idő és alkalom adassék neki, valamint orvosának arra, hogy a betegség meggyógyíttassék.

Ez pedig nem lehetetlen kívánság. Aki beteg volt, az rendszerint tudja ezt. Ritka eset és inkább nőknél látjuk, hogy nem

tudnak előrement nemibetegségükről. Ellenben gyakori eset, hogy a beteg tévedésben van a betegségének gyógyulása felől. Azt hiszi, hogy mivel tünetmentes, tehát meg is gyógyult, holott még mindig fertőzőképes állapotban lehet.

Ezen segítene, ha minden esetben megtudnók valósítani a *házasságkötés előtt végzendő orvosi tanácskozást*. Hangsúlyoznom kell, hogy a házasságkötést megelőző, kötelező és betegség fennforgása esetén tiltó hatályú orvosi vizsgálat rendszeresítése társadalmi, orvosi és erkölcsi okokból ma nem valósítható meg. Több kár, mint haszon származna a megkísérléséből.

A házasságkötés előtti kötelező tanácskozás azonban megvalósítható. Ha minden házasulandó, aki házasságkötése előtt nemi érintkezéseket végzett, bizalommal és őszinteséggel fordul orvosához, ott a helyzet ebben a tekintetben igen könnyű lesz. A tiszta eseteken bármelyik gyakorlóorvos könnyen eligazodik, a kétes és homályos eseteket pedig szakorvoshoz irányítja. A képzett szakorvos ezeket az eseteket is több mint 90 százalékban tisztázni tudja. Huszonötévi gyakorlatom alatt sohasem csináltam e tekintetben hibát, ha valakinek tanácsot adtam.

Természetes, hogy az orvos számára időt kell engedni és nem lehet az esküvő előtti napon, vagy napon L fordulni hozzá a vizsgálat, vagy véleményadás kérésével.

Milyen esetek adódhatnak elő a nagy átlagban és milyen tanácsokat adhat az orvos?

1. Volt ugyan valaha betegsége a vizsgálatnak, de már biztosan meggyógyult. Ezt látva, már rövidebb, két-három hetes észlelés után beláthatjuk, hogy aggodalomra, tilalomra nincs ok.

2. Valami gyanús jel áll még fenn a vizsgált egyénnél. Ilyenkor hosszabb észlelést javasolunk, ami alatt eldönthetjük, áll e fenn valami indoka a tilalomnak, vagy nem.

3. Kétségtelen, hogy a vizsgált egyén még beteg. Ilyenkor mérlegelni kell, hogy milyen betegségekről van szó és milyenek a betegnek társadalmi és egyéni viszonyai.

Kínkós, lágycékélyes és Nicolas-Favre kórban szenvedőt *feltétlenül tiltottuk a házasságkötéstől* és gyógykezelésre útasítjuk még akkor is, ha a leendő házastárs tud a dologról és így is kész vállalni házastársul. Az egyéni káron kívül ugyanis itt még nemzeti és gazdasági károk is fenyegetnek.

Más a helyzet a *syphilis* esetében. Itt tágabb lehetőségek nyílnak és nagyobb a tere az egyénileg végzendő mérlegelésnek.

— Mi nem vagyunk hivei annak, hogy mindenki, aki syphilissel fertőződött, vagy még syphilisben szenved, a házasságkötéstől eleve eltiltassék. A syphilis lefolyása hosszadalmas, meggyógyítása nem mindig sikerül százszázalékig, késői időszakában akár a teljes gyógyultság látszatával bírhat s ugyanakkor már nem, vagy aligha fertőz, pedig kétségtelenül fennáll még. Ezeknek a körülményeknek a mérlegelésénél 1. szigorúan eltiltjuk a házasságkötéstől azt, aki még fertőzőképes állapotban van, vagy félős, hogy könnyen ilyen állapotba kerül. Hogy kik ezek, azt csak kellően képzett szakorvos tudja eldönteni. 2. Nem tiltjuk el a családalapítástól azt, aki évekket ezelőtt fertőződött, de azonnal derekasan kezelte magát és évek óta semmi jelét nem mutatja a syphilisnek. Az ilyent gyakorlatilag gyógyultnak tekinthetjük. 3. Nem tiltjuk el azt sem, aki évtizedek előtt fertőződött s bár derekasan ismételtelen kezelte magát, egy-két enyhébb serologiai jelét még mindig mutatja a betegségének. Ezt azonban figyelmeztetjük, hogy kigyógyógyulása nem tökéletes, ő pedig köteles erre leendő házastársát figyelmeztetni. 4. Nem tiltjuk el a házasságkötést annak, de kifejtjük előtte aggályainkat és intjük azt, aki bár nem valószínű, hogy fertőzne, de syphilise miatt már rokkant, vagy közeli megrokkánás világos jeleit mutatja. 5. Nem zárjuk el a családalapítást elől azt, aki beteg ugyan, de nem fertőz és rokkant ugyan, de magasabb érdekek kívánják meg a házasságkötést s a leendő házastárs tudja, hogy beteggel társul és vállalja azt így is.

A különlegesen elbírálandó eseteknek sok más példáját tudnám még elsorolni, de most csak a főbb alakjait kívántam érinteni. Végezetül pedig a házasságkötést megelőző orvosi vizsgálat, tanácskozás és orvosi beleegyezés szövevényes kérdéshalmazából kettőre szeretnék határozott választ adni: mindenkitől meg lehet követelni, hogy házasságra lépése előtt, bizalmi orvosával tanácskozzék. Ez az egyik. De jogi felelőséget kérni és várni az orvostól a bizonyítványban foglaltakért nem lehet és nem szabad. Az orvos sokat tud, de nem tud mindent. Tudásának határt szab ma még eszközeinek és módszereinek fogyatékosága és néhanapján — legyünk őszinték — betegeinek tökéletlensége és csalafintasága is.

A gyanú olyan, mint a házörző kuvasz, akit futni lát, utánna szalad es lehúzza.

JÓKAI

Rossz jellemek sohasem alkalmasak valami jóra, bármilyenü legyen is az.

ROUSSEAU

A gazda feladata a kifogástalan tej-termelésnél

Sok szó esik mostanában a tej egészséges, higienikus termeléséről és kezeléséről és, hogy az alábbiakban ismételten rátérünk erre a kérdésre, csak azzal magyarázható, hogy ez olyan fontos tényező a tejellátás megfelelő keresztülvitelében, hogy erről elég sokszor és eleget beszélni nem lehet.

Azt is sokszor hallottuk és hangsúlyoztuk is már, hogy a tej a természetnek legértékesebb tápanyaga és élelmiszere, kiváló tápanyag összetételénél, könnyen megszerezhető voltánál és értékes felhasználhatóságánál fogva. Ez az egyetlen táplálék, amit a természet készít az újszülött számára, s amely a test felépítését biztosítja. De nélkülözhetetlen a tej az egészséges és beteg ember ételmezésében is, mert az életerő fenntartását szolgálja. Ez a fontos élelmiszer azonban, miután élő testből származik, bizonyos mértékig élő anyag maga is, mint ilyen különös gondosságot igényel a termelésben és kezelésben és kitűnő sajátosságainak megtartása és kiméltése első sorban a termelő kezében van. Neki kell először is tudni mindazokat a feltételeket, amelyekkel egészséges jó tejet termelhet s amelyekkel a jó tejet a megromlástól és értékcsökkenéstől megvédheti. Legelső teendője a termelőknek, hogy egészséges tejlő állatot tartson; állatát ebből a szempontból is állandóan ellenőriztesse s az esetleg megbetegedett állatot azonnal gyógyíttassa, vagy ellávolítsa. Nagyon fontos, az állat megfelelő istállóása; az istálló tisztán tartása és megfelelő takarmányozás.

Az állat egészségügyi állapotára azért kell gondosan ügyelni, mert tudott dolog, hogy *egészséges tejet, csakis egészséges állat egészséges tőgyéből lehet fejni*. A tőgy egészségi állapotának megőrzését nagyban befolyásolja a helyes fejés. Szakszerűtlen, helytelen fejés igen gyakran okozója lehet a tőgy megbetegedésének. Igen gyakran azonban nem vehető észre a tőgy ilyen okból származó megbetegedése, mert külső jelek nem mutatkoznak. A tejet tehát úgy ellenőrizzük, hogy fejés után alaposan szemügyre vesszük, hogy nem látunk-e benne pelyhes részeket s azután meg is izleljük, hogy vajjon nincs e sós íze. Ezt az ellenőrzést úgy kell naponta elvégezni, hogy a tőgy minden negyedének tejét külön-külön kell vizsgálat tárgyává tenni. Amennyiben akár ízben, akár összeté-

telben valaminő rendellenességet veszünk észre, azt a tejet külön fejjük s azt sem emberi fogyasztásra sem feldolgozásra eladni és felhasználni nem lehet. Különös gondot kell fordítani a fejésre, mert ez egyuttal igen jó megelőző védekezés a tőgy megbetegedése ellen; de különben is nem vet semmiképen sem jó világítást a fejőre, ha tehenei között gyakori a tőgy megbetegedés.

A fejésnél legnagyobb tisztaságra kell ügyelni, nehogy az egészséges, tiszta tej megfertőződjék és romlásnak induljon s értékeiből ezeknek folytán veszítsen. Rendkívül gondot kell az istálló tisztántartására és szellőztetésre fordítani. Természetesen nem kívánhatjuk egy istállótól, hogy olyan tiszta legyen, mint egy patika, de mégis a lehetőség határain belül a legnagyobb tisztaságot kell ott fenntartani, mert hiszen a tejet kapjuk onnan, azt a legértékesebb élelmiszert, amelyet legelső sorban is csecsemőink és gyermekeink táplálására használunk fel, amelyet az egészséges és beteg ember étrendjében naponta, mint nélkülözhetetlent beiktatjuk s amelyből izletes vaját és kifogástalan minőségű sajtót és egyéb tejtermékeket amelyeket szintén emberi táplálkozásra használunk fel, — akarunk készíteni. Mindezek alapján, mint legelső tényezőt tekintsük, hogy *tejtermelést, tejkezelést és tejfeldolgozást csak egészséges ember kezébe tegyük* le. Az egészséges ember azonban tiszta is legyen és a *tisztaság* következményeit az istállóban és a tej kezelésben is szigorúan megtartsa. Különös gondot fordítson arra, hogy a tej fejés közben és fejés után ne szennyeződjék be. E célból a tőgyet fejés előtt alaposan meg kell törölgetni s a fejő is alaposan mossa meg a kezét. A vigyázatlanság folytán szenny kerül a tejszebe, amely azután abban többé-kevésbé oldódik s a leggondosabb szűrés sem képes azokat már a tejszebe eltávolítani. Minden, még a legkisebb szenny és por is megfertőzi a tejet káros baktériumokkal s ezáltal gyermek és fogyasztási tejként való forgalombahozatal céljából szinte használhatatlanná teszi: alkalmatlaná teszi továbbá a sajtgyártásra is s csökkenti ezáltal értékét és tartósságát.

A jó tej tartós legyen. Ezt a feltételt jelentékenyen befolyásolja a tiszta fejésen kívül a tej megfelelő kezelése. Itt is arra kell ügyelni, amint már előzőleg is említettük, hogy a tej szennyeződését kell megakadályozni mindennek előtt. Azután pedig már a tejszebe levő baktérium fejlődésének és szaporodásának kell gátat vetni. Ehhez szükséges, hogy a tejes edényeket nagyon tisztán tartsuk és hogy a tejet megfelelő módon lehűtsük. A tisztátalan edény által

szennyeződik legkönnyebben a tej s az edényben maradt kegyesebb tejcsopp is nagy tömegű bakteriumnak lehet a termelője. Azzal számolni kell minden termelőnek, hogy teljesen bakterium mentes tejet nem képes fejni. Arra kell tehát törekedni, hogy legalább a fejés után a környezetből ne kerüljön újabb bakterium mennyiség a tejbe, és hogy a benne levők ne szaporodhassanak. A mélyhűtéssel lehet a baktériumok szaporodását megakadályozni. Minden élőlénynek életbenmaradásához szüksége van bizonyos fokú melege, ugyan ez áll a baktériumokra is. 15 C fok alatt a szaporodás gyorsan csökken és a még alacsonyabb hőmérsékletnél teljesen megszűnik. Hogy tehát a tej minél tovább édes és romlatlan maradjon, fejés után azonnal mélyhűtést kell alkalmazni és felhasználásig alacsony hőfokon kell tartani. Fontos a tej kiszellőztetése is. Ott, ahol erre a célra szolgáló berendezés nincs, szokásos a hűtésre előkészített tejet előzőleg néhányszor jól felkavarni. Hűtlen tejet sohasem szabad zárt edényben tartani, mert ezáltal veszít jó ízéből és tartósságából.

A jó tej nyérése, amint látjuk, nem olyan lehetetlen dolog, amit meg ne lehetne valósítani. Annál is inkább célszerű ezt megcsinálni, mert hiszen a termelési költsége ennek nem sokkal nagyobb, mint a kevésbé gondat fejt és kezelt tejé. A termelőnek minden esetre érdeke, hogy minél több tejet tudjon szállítani az átvevőjének, mert a tej minősége kedvezően befolyásolja az érte elért árat, de viszont az átvevő, különösen a fogyasztónak meg lehet az az igénye, hogy mindég jó és kifogástalan tejet kapjon, de végül a jó tejtermék készítésének is legelső feltétele, hogy a nyers anyag kifogástalan legyen. Mindezek a körülmények valóban kívánatossá teszik, hogy a termelő a tej fejésénél és kezelésénél a legnagyobb gondot járjon el, hogy így magának és a fogyasztójának és átvevőjének is hasznára lehessen.

Franciaország népessége 1937. évben. Franciaországban a születések teljes száma 1937-ben ismét 13.000-el apadt és a születési arányszám 14.7 százalékra csökkent. Tekintettel arra, hogy ezzel egy 15.3 százalékos halálozási arányszám áll szemben, Franciaország lakosságának csökkenése 1937-ben 0.3 százalék volt, számokban kifejezve 11.740 fő. A csecsemőhalálozás ezzel szemben csak 6.6 százalék volt, ami mutatja, hogy Franciaország az alacsony születési arányszám mellett minden lehető megtesz, hogy a megszületett csecsemőket életben tartsa.

Gázfürdő különlegességek a székelyföldön

BÁNYAI JÁNOS, Székelyudvarhely.

Az első pillanatra meghökkentő cím, különösen azok előtt, akik nem tudnak semmit a Hargita vidéki vulkáni utóhatásként állandóan kiömlő gázforrásokról, vagy akik nem hallottak a külföldi szanatóriumok modern gyógykuráiról!

Pedig egészen biztos, hogy a székelyföldön emberemlékezet óta s talán már az ősember használta a mi természetes gázfürdőinket, amelyek rengeteg sok helyen a természet csodás ajándékeként maguktól állottak elő.

Amikor az ember fürdőről beszél mindenesetre nem is gondol másra, mint valami folyadékra s főként vízre. Kinek jutna eszébe rendes körülmények között, hogy a gázokban is lehet fürdeni. Furcsának tűnik fel, mert a fürdőzés ténye valahogy a levetkőzés-sel és a vízben való lubickolással, úszással van kapcsolatba! No már most a víz helyett gázt elképzelve, hogyan is lehetne mindez? Ötlik fel észünkben a kérdés felvetésével!

Akik szinte öntudatlanul használták a gázfürdőt, még azoknak is fucsán hat, ha e momentumokra gondolnak.

Pedig mennyire megszokott dolgok ezek a székelyföldön. A gázfürdő használatára legrégebb adataink a torjai Büdös barlangról vannak! Ki ne hallott volna a „Haláltorkáról“ a „Pokoltornáról“ e világhírű nevezetességünkről, amely minden fontossága és ritkasága mellett is, a mi példátlan nemtörődömségünk tudta csak hamupipőke módjára a véka alá rejteni!

A világhírűvé kitrombitált nápolyi Kutya barlang semmi a torjai gázokádó barlagunk mellett. A nápolyi kirándulók el nem mulasztanak, hogy fel ne keressék a nevezetes Kutya barlangot, ahová a civilizáció nagy dicsőségére, a baksis leső idegenvezetők kutyákat dobnak be, hogy bebizonyítsák e hely veszedelmes voltát!

A torjai barlang hatásában és nagyszerűségében felülmulja mindezt. Itt bizony a még „nagyobb kutya“, az ember, sőt volt rá eset, hogy a medve is ott hagyta a fogát, amint beszippantott a veszedelmes szindiokszid gázba (általában szénsav gyanánt emlegetik.) Azonban koránt sem olyan veszedelmes, amint hinnők a híre és az előbb említett tulajdonsága miatt megfelelő óvatosság mel-

let! Ugyanis a szédiokszid gáz nehezebb lévén a levegőnél, a barlang alján gyűl össze s amikor elérte a barlang nyílásának a szélét, ott olyan formán ömlik ki láthatatlanul, mintha víz emelkedett volna fel odáig lassanként.

Tehát a jól elhatárolt felszíne fölött tiszta levegő van. A határt könnyű megállapítani a kiömlési hely magasságából, vagy egyszerű gyufa gyújtásával. Ugyanis a gyufa lángja rögtön elalszik, amint a felső levegő rétegéből *lassan, óvatosan* leeresztjük az égő gyufát a barlang feneké felé. Egyszerre csak elkezd pislogni a láng, mind kisebbre húzódik felfelé a gyújtón s egy pillanatban elalszik. Itt következik ezen alul a halálhozó gázréteg. Ugyanis az ide lehajló s beleszippantót egyszerűen megfojtja, elzárván az éltető levegőt. Épúgy belefulladás, akár mint a vízbe. Tehát nem mérgező hatása van, mint a hogyan gondolnók s ezért téves a sokszor leírásokban használt „mérges gázokról“ szóló em'ítés.

És ez a veszedelmes gáz, amint az évezredek tapasztalatai mutatják igen fontos gyógyhatású anyag. A *hüléses bántalmakban* valami csodálatos gyógyító eredménye van. Ezer-meg ezer eset mutatja, hogy az ide összekucorodva hozott nyomorékok egy szezon alatt teljesen kigyógyulva saját lábukon hagyták el e helyet, pedig nem csak járni nem tudtak, hanem még megmozdulni sem. Sokáig tisztán a széndiokszid gáz hatásának tulajdonították a csodás hatást, de nem régen a közelebbi vizsgálatokkal kitént, hogy *hatalmas rádiumemunációt tartalmaznak a gázömléseink!*

Akinek volt itt alkalmja a békeévek gyógykuráját megfigyelni, sokszor látott olyan eseteket, amint egyesek kinyitott szemmel, orrukát befogva és lélegzetüket visszatartva hajlottak le a veszedelmes gázrétegbe. Ez volt az erősen *szemhurutosok* gyógyítási módja, amit többször megismételgettek s a gyógyítást folytatták a barlang falának elfogott csepegéseivel is, miből magukkal is vittek egy-egy kis üvegből!*

Ép ilyen módon gyógyították a hüléses bántalmakból származó *fülzúgást, orr és garathurutot is.*

A gyógyításnak ez a módja valami ideálisan egyszerű. Valóságos fürdő természetesen gázban anélkül, hogy levetköznénk. Az ilyen fürdők az értékét e kényelmi szemponton kívül emeli az is, hogy az esős napokban is használható, vagy a szép napok szén-savas borvízfürdőjét az esős idők gázfürdőjével kellemesen lehet cserélni, illetve megszakítás nélkül folytatni.

A székelyföld rengeteg helyén ömlik ki hatalmas tömegben e

* Jókai egyik regényében szerephez is juttatja.

gyógyító gáz kincsünk, ha nem is épen olyan vadregényes sziklás környezetben mint a Büdös barlangnál. Nem csoda, ha mindenütt megpróbálkoztak a gyógyítással s mindenütt tényleg ugyanezeket a jó tulajdonságokat fedezték fel, mint a torjai Büdös barlangnál.

Kovászna »Gözlői«-mint ahogy nevezik a pinceformán le-mélyített gázgyűjtő medencéket legnagyobb vonzóerejét képezik a fürdőnek. Hasonló van Sugásfürdön és Sepsiszentgyörgy mellett, amely eredetét egy felhagyott „Aranybányának“ köszönheti. A mult-század közepén ugyanis — egyesek szerint még előbb — egy kb. 70 m. hosszú tárnát hajtottak be a hegy belsejébe, azonban egy-szer csak egy hatalmas gázömlés kihajtotta a bányászokat s azóta állandóan kiömlő gáz miatt oda bemenni nem lehet. Az élelmes-ség azonban nem hagyta kiaknázatlanul a feltárt gázömlést, hanem egy kő házíkot építettek föléje s most nagyszerű gázfürdőül szolgál a hely.

Málnásfürdön szintén mesterségesen alakított s faragott kö-vekkal szobaszerűen kifalazott „Gözlő“ szolgál gyógyításául. A Hargita közepén a csicsai Büdös feredő (most ujabbán a jobban hangzó Hargitafürdő névre hallgat) vonzóerejét s gázfürdő gyanánt használt s kisházíkoval védett „Büdös gödör“ képezi.

A szénsavas gázfürdők használatának bürendszerűes gyógyeljárása külföldön van jobban kidolgozva. Nyugaton ugyanis az a kevés alkalom ami van inkább e gyógymódra fordította a figyel-met s ma már odahaladt a világ, hogy szanatóriumok, klinikák mes-terséges gázfürdőket használnak az odaszállított cseppfolyós szén-dioksizid felhasználásával (Doppler, Dzialoszinszky, Herbst eljárás.) Értékes inhalációs anyagot ad a széndioksizidgáz és az okszigen keverék is, amit a székelyföldön a jó Isten szépen elrendezett s teljesen költségmentesen a gázömléses helyeinkre.

Az inhaláló gyógymódnak egy ma divatos anyaga a zápto-jásszagú *kénhidrogén gáz* is, amely a széndiaksziddal itt nálunk együtt áramlik ki a földből, a székely atyánkfia által „Büdös“-nek nevezett helyeken. Ezeknek a számát azonban hathatósan emelik a nagyon elterjedett kénes forrásaink is, amelyek kénes vizét és a rajtuk keresztül ömlő s büdös szagával magát könnyen eláruló kén-hidrogén okozza. Itt a jó gyógyhatású ásványosvíz egyuttal belső-leg is hat az elszálló kénhidrogén belélegzése által s így az ilyen helyeken önkéntelenül is kettős kúrát használ a fürdőbeteg. Milyen könnyű volna az ilyen fürdőinknek egy kis készülékkel beléleg-zésre alkalmas kénesvíz permetezőket (pulverizátorokat) felállítani.

Az ilyenek aztán igazán változatos gyógyító anyagot szolgáltatnának minden specialis baj ellen. Ugyanis egészen más hatást fejtenek ki a szénsavas vizeink kénhidrogénnel az elporlasztásuk alkalmával, mint az alkalikus meszes borvizeink, vagy a konyhasós vizek, sőt a szulfátos vizek is valamennyi kénhidrogén tartalommal.

A gázfürdő és inhaláló kúrának a mesterséges *nitrogén gáz* gyógyhatására már szintén van szépen kidolgozott gyógymódja. A Székelyföldnek erre a típusra is van *természetes* forrása Maroshé vizen, ahol a kellemes természetes langyos vizeken keresztül bugyborékoló gáznak legnagyobb része tiszta nitrogén.

Amint közismert, hogy a *Székelyföld az ásványvizek országa* így méltán elmondhatjuk, hogy nemcsak az ásványvizeknek, hanem a változatos minőségben is rengeteg mennyiségben fellépő gázforrásoknak is valóságos eldorádója. Hisz az előbbi gázfajtákon kívül a rádium tartalmú metángázak is előfordulnak s nem lehet tudni, hogy az eddig *még eléggé nem tanulmányozott gázaink* későbbre még milyen meglepetéseket tartogatnak, tekintve az arzénos és higanyos borvizes előjöveteleinket is.

Fel kell figyeljenek tehát e hatalmas gyógykincsünkre a speciálistáink, hiszen ha külföldön mesterségesen előállított gázfürdőkkel és inhaláló berendezésekkel egyes gyógyintézetek hatalmas vonzó hírnevet tudtak maguknak biztosítani, meg vagyunk győződve, hogy a mi változatos gázanyagaink okszerű felhasználásra kidolgozott módszerek és a gyógyvizek inhalására is berendezett intézeteink világhírré emelik a székelyföldi gyógyítási alkalmainkat.

Elmebetegügy Romániában. Elmebetegek részére kb. 5800 kórházi ágy áll rendelkezésre, ebből 2340 Bucurestiben és Jassiban. Ez a lakosság számának 0.3 százalékát jelenti. Az elmebetegek száma az ágyak számának legalább a kétszeresét teszi. Bukarestet kivéve, az ország többi kórházaiban 1937. évben az elmebeteg forgalom 9707 volt (5749 újonnan felvett.) Az év végén 4843 beteg volt ápolásban. Az ápolási napok száma 1,738,564 volt. A bukaresti elmeegógyintézetben 1936-ban 3993 új beteget vettek fel, elbocsátottak 3927-et. Az összes hórházakban tehát 10 000 körül jár az ápoltak száma. A vidéki kórházakból elbocsátott 4864 beteg közül 7.5 százaléka gyógyult, javul 47.5 százalék halálozás 26 százalék.

A jövőendő nem tudása e világon, boldogság.

BESSENYEI GYÖRGY.

„Egészségügyi Kalendárium“

Dr. FARAGÓ FERENC, Budapest

A golyvás megbetegedés sokfelé számottevő egészségügyi probléma. Ugyanis vannak olyan vidékek, ahol a golyva — mint mondani szokás — járványos alakot ölt és a felnőtt lakosságot, de különösen a fejlődésben levő gyermekeket nagy mértékben veszélyezteti.

Amint tudjuk a golyva legismertebb megnyilvánulása a nyak elülső részének megvastagodása. Ez a megvastagodás a pajzsmirigy túltengésből származik és leggyakrabban az első figyelmeztető tünet, hogy valami rendellenesség lépett fel szervezetünkben. A pajzsmirigy megnagyobbodás mellett még más egyéb tünetek is keletkeznek, így pl. elhízás, bőrelváltozás, de különösen a szellemi élet és az észbeli tehetség nagy mértékű csökkenése. Nem kell hangsúlyozni, hogy az ilyen tömeges megbetegedés már nem egyetlen egy egyénnek ártalma, hanem az egész népesség és nemzet értékének csökkenését is előidézheti.

Régi orvosi ismeret, hogy a golyva és a szervezet jódelátása között szoros összefüggés van, vagyis olyan egyének kapnak golyvát, akik jódszegénységben szenvednek. Mivel pedig e betegséggel kapcsolatban a figyelem főleg az ivóvízre terelődött, általános elfogadott vélemény az is, hogy az ivóvíz jódtartalmának nagymértékű csökkenése vagy a jód teljes hiánya a betegség oka. Ezzel meg tudták magyarázni az egyes vidékeken járványosan fellépő golyvát. Csak újabb vizsgálatok folyamán mutattak rá orvosaink arra, hogy a víz jódhiánya mellett rendkívül fontos tényező a táplálkozásnak, azaz a különböző ételeknek a jódszegénysége. Érdekes azok az újabb megfigyelések is, hogy különösen a homokos talajon levő népesség között terjed a golyvásodás. A homokos talajról pedig köztudomású, hogy bizonyos sókban, így jódvegyületekben is igen szegények. A talajnak csökkent értékűsége a növényzetre és az állatvilágra is rányomja bélyegét. Mint tudjuk, a homokos talajon igen sok fontos táplálék nem is terem meg és az állattenyésztés elé is akadályok gördülnek. Ez a tény pedig közvetve a lakosság táplálkozását is befolyásolja. Ilyenformán egyik oldalról a homokos talaj ivóvizének jódszegénysége, másrészt pedig az ott termelt tápanyagok jódszegénysége együttesen okozhatja azt a szomorú tény, hogy egyik-másik ilyen vidéken az iskolás

Néhány szó a kininről és az influenzáról

„Kínakéreg és a belőle származó gyógyanyagok nélkül nem lehettem és nem akartam volna orvos lenni.“
Dr. Pleischl.

Ezt mondotta dr. Pleischl már 1857. évben.

„Felbecsülhetetlenek azok a szolgálatok, amelyeket a kína-sók, mint gyógyszerek a malária betegsége ellen tesznek és tettek és csak kevés olyan gyógyszer van, mely hasonló teljes biztosságot nyújt arra nézve, hogy a beteg meggyógyulhat.“
Prof. Stokvis.

Az orvosok az utóbbi években mind nagyobb mértékben vették igénybe a kinint az influenza megelőzésének biztosítására. 1936/37 telén egy kiváló hollandiai orvos, dr. Feisser, Rotterdam város egészségügyi hivatalának igazgatója igen kedvező eredményekről számol be meghülések, influenza ellen használt kininről, mint megelőző szerről.

Ott, hol a kinint kizárólagosan, mint lázellenes szert használják, gyakran a kininből készült más készítményeket is igénybe vesznek, pl. az étvágy fokozására, mint kínatinktura, kínabor, kínakivonat. A kinint a házigyógytárban célszerű volna állandóan kéznél tartani a család egészségének megóvására. Számos gyár és üzem bevezette, hogy alkalmazottainak az influenzára veszélyes időben 0.20 gr, kinint naponta kiszolgáltat. Ezzel elkerüli a munkanapok elvesztését, a gyermekek elmaradását az iskolai tanulástól, a gyári üzem menetének megzavarását és irodákban a munka torlódását.

Budapest

székesf. gyógyfürdői és gyógyforrásai

Szent Gellért gyógyfürdő és szálló

Budapest I. Szt. Gellért-tér 1

47 C^o-os radioactiv hőforrások. Elsőrangú gyógyszálló, a fürdővel közvetlen kapcsolatban

Szent Imre gyógyfürdő

Budapest I. Hadnagy u. 8-10.

Gyógyít rheumát, köszvényt, idegfájdalmat érelmeszesedést, anyagcseremegbetegedéseket

Széchenyi gyógyfürdő

Budapest — Városliget

970 m. mélységből feltörő 74 C^o-os hőforrás.

Rudas gyógyfürdő

az Erzsébet-híd budai hídfőjénél

43—47 C^o-os, erősen radioactiv gyógyforrások.

Ivókúrák

az Erzsébet-híd budai hídfőjénél fakadó hévforrások vizével

HUNGÁRIA-FORRÁS, KÉNES-FORRÁS, RADIUMOS-FORRÁS

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Államilag ólomzárolt here, lucerna, szarvaskerep, baltacin, ecendorfi sárga-, vöröses és cukorrépa, valamint

fűmagok és az összes takarmány és kerti magvak

kicsinyben és nagyban haphatók

MOLNÁR FERENC

üzletében, Târgu-Mureş Piaţa Reg. Ferdinand 58. Telefon No. 285. Hiteleképes egyének őszi fizetésre is vásárolhatnak. Miniszterileg engedélyezett mag-árufutás.

ERDÉLYI SZEMLE,

a magyar kisebbségi élet legrégebbi irodalmi, tudományos és társadalomszemléleti lapja.

Felelős szerkesztő: S. Nagy László. Munkatársai: Erdély legkiválóbb írói, tudósai, közéleti férfúi.

**Szerkesztőség és kiadóhivatal Cluj, Calea
Marechal Foch 13.**

Kedvezményes előfizetési ára lelkészeknek, tanítóknak, kis tisztviselőknak évi 200 lei.

gyermeknek több mint negyed része golyvában szenved. A fejlődésben levő gyermekekre különösen veszedelmes ez a betegség, mert a vidék lakosságának jövő nemzedékét silányítja el.

Sok tudományos vizsgálat egybevetése alapján állapították meg, hogy mekkora az a jódmennyiség, amelyet naponta mindenkinek fel kell vennie, hogy szervezete jódigényét kielégítse. A szükséges élettani körülmények biztosítására naponta a különböző táplálékokban kb. 1,20 mg. jódot kell elfogyasztani. Ennyi jódot nem biztosít az ivóvíz és a táplálék az említett vidékeken, aminek az eredménye a pajzsmirigy működésének a zavara: a golyva.

A baj gyógyítása természetesen a szervezet jódszükségletének a pótlásával biztosítható. Ott pedig, ahol golyvásodás fenyeget, még célszerűbb, ha a betegség elhatalmasodásának megelőzésére rendszeresen adunk jódot a gyermekeknek és felnőtteknek. Szóba kerülhet ama lehetőség, hogy veszélyeztetett vidékeken jódozott konyhasót hoznak forgalomba és arra kényszerítik a lakosságot, hogy ezt a sót használja étkezéshez. Ez a lehetőség azonban azal a veszedelemmel jár, hogy egyes, különösen érzékeny egyének pajzsmirigyre fokozottabb működésbe kezd és egy másik betegség lép fel, amelyre pedig éppen a pajzsmirigy túltengése, a test fogyása, idegesség, szem kidülledése és egyéb tünetek jellemzőek. Ennek elkerülésére alkalmazzák azt az eljárást, hogy a jódot tablettá, vagy cseppek alakjában csak azoknak adják, akik arra rászorulnak. A társadalmi egészségvédelmi munkával kapcsolatban az orvos és a védőnő feladata, hogy kikeresse a golyvás, vagy golyvára hajlamos iskolás gyermekeket és felnőtteket. Több vidéken már az eddigi munka is szép eredményekkel járt és remélhető, hogy a golyvásodás az állandó felügyelet következtében a veszélyeztetett vidékeken is teljesen megszűnik.

Ma, a vitaminok korában sok szó esik arról, hogy télen, mikor friss főzelékféle meg gyümölcs alig van s ha van is, olyan drága, hogy a szegényebb ember nem tudja megvásárolni, nagyon nehéz a helyes élelem biztosítása.

Pedig ez egyáltalán nem olyan súlyos kérdés, mint sokan hiszik. Elsősorban is tudnunk kell, hogy nem minden vitaminra áll az, hogy csak friss zöldségekben, főzelékekben és gyümölcsökben fordul elő. De azt is tudnunk kell, hogy nemcsak vitaminnal él az ember. Erre feltétlenül szükség van, de ha mindig csak erre gondolunk, esetleg más igen fontos anyagról feledkezünk meg. S végül gondoljunk csak arra, hogy az év jelentős részében elegendő

vitamint fogyasztunk, akkor semmi baj nem származik abból, ha egy ideileg átmenetileg, ételmünk egyes vitaminokban kissé szegény. De még ez sem következik be, ha ételmünket ésszerűen változtatjuk össze.

Téli ételeknek általában az ú. n. vastag főzelékeket: száraz hüvelyeseket, káposztát, burgonyát szokták tartani, ami hússal együtt adja a téli menüt. Pedig ezt nagyon szépen ki lehet egészíteni azokkal az ételmi anyagokkal, amelyek télen is kaphatók. Ilyen elsősorban a kelkáposzta. Ezt igen könnyű télire is eltartani. Paraj egyes helyeken mindig frissen kapható. Kitűnően pótolható a mangold leveleivel s más levelekkel is. A sárgarépa, petrezselyem könnyen eltartható, hasonlóképen a feketegyökér is, amely igen olcsó, és igen izletes ételmi anyag, kár, hogy kevésbé van elterjedve. Mindezeket természetes állapotban teszik el. De ha valaki így nem tudja megszerezni, ma már nem okoz nehézséget a különböző módon konzervált zöldség és főzelékfélék beszerzése. A zöldbabot, tököket, paradicsomot, uborkát ma már minden háziasszony kitűnően tudja házilag is konzerválni. A paraj szárítása is egészen egyszerű. A zöldborsó konzerválása már nehezebb, de a nagy konzervgyárak részint dobozkonzerv alakjában, részint szárított állapotban mind nagyobb és nagyobb mennyiségben dobják ezeket piacra. Kétségtelen, hogy a szárított zöldség és főzelékfélék, továbbá ezekből készült „lisztek“ élvezeti értéke ma még nem éri el a friss anyagok értékét, sőt talán soha nem is fogja elérni, de átmeneti pótszerként nagyon megfelelnek.

Télen a tojás megszerzése is nehezebb. Azonban itt is meg lehet alkudni a helyzettel. Akinek kevés a pénze ahhoz, hogy a drága téli teatojást megvásárolja, az mondjon le átmenetileg a lágytojásról, rántottáról s elégedjék meg azzal, hogy az ételekhez, tésztához használ tojást. Erre a célra pedig különböző, de helyes módon konzervált tojás is megfelel, amit az ügyes háziasszony vízüveggel, mésszel otthon is el tud végezni.

Meg kell emlékeznünk a húsról is. Télen a vágások a nagyobb kivétel miatt is erősebben kell megindulni. Amikor csak a zsírt viszik ki, akkor a hús ára meglehetősen jutányos szokott lenni. Ha azonban félsértés a főkiviteli cikk, akkor ez nem következik be. De a nagymértékű vágás mégis könnyíti — főleg a falusi, kisvárosi — közönség ellátását. Jelentékeny mennyiségű vér áll ugyanis rendelkezésre, amelyet ma már tisztán is minden nehézség nélkül fel tudnak fogni, úgy, hogy fogyasztásának semmi akadálya nincs.

Sajnos, ma még nem tudják ezt a vért megfelelően forgalomba hozni s így emiatt igen sok vész lárba. De a vágóhidakon olcsón kapható s aki nem sajnálja a fáradságot, hogy odamenjen érte, néhány fillérért olyan élelmi anyagot kap, amely körülbelül ugyanakkora súlyú húsnak felel meg.

A tej és tejtermékek közül a szegényebb ember számára télen főleg az ú. n. sovány túró jelent sokat. A nagyobb tejüzemek megfelelő sózással kitűnően tudják konzerválni a sovány túró, amely igen értékes élelmi anyag.

Talán egyik legnehezebb kérdés télen a gyümölcs kérdése. De ebben magunk is hibásak vagyunk. Részben azért, mert nem természetünk eleget és megfelelő fajtákat, másrészt, mert ami van, abból sem teszünk el megfelelő módon télire. Az aszalás, szárítás, kitűnő eljárás a legtöbb gyümölcsfajta eltevésére. De készíthetünk ízeket, sajtokat is. Nemcsak a bírsból, hanem az almából is kitűnő és nagyon olcsó sajtot lehet előállítani. És nem szabadna elfelejtenünk a különböző alkodolmentes gyümölcsborokról sem. Csodálatos, hogy nálunk, a szőlő hazájában a szőlő helyes és élvezetes konzerválási alakjai: a must, a szőlőlekvár mennyire nem terjedt el. Pedig ezekkel a téli gyümölcsfogyasztás kérdését igen könnyű áthidalni. A téli élelmezés tehát egyáltalán nem okoz annak gondot és nehézséget, aki kellő időben gondol rá. Ez különösen vonatkozik azokra az intézményekre, amelyek nagyobb tömegeket élelmeznek. Ha ezek az intézmények nem feleltenék el, hogy a bab, borsó, lencse, káposzta, kásafélék, tésztafélék és hús, végül az oly fontos és szinte mindennap fogyasztható burgonya mellett kelkáposztáról, sárgarépáról, esetleg más főzelékfélékről, mint a feketegyökér stb aszalt gyümölcscről, ízekről, mustokról kell gondoskodniok, úgy a teljes (komplett) élelmezés sem okozna számukra gondot. Ne felejtjük azonban el, hogy a helyes téli élelem biztosítására nem késő ősszel kell gondolnunk, hanem a nyár elején, sőt ha magunk termelünk már az előző évben, hogy kellő előrelátással könnyen biztosíthassuk a minden tekintetben megfelelő téli élelmet.

* * *

Alig van nap, hogy az újságolvasó ne szerezne tudomást egy-öngyilkosságról vagy véletlenségből történt mérgezésről. A nagyközönség azonban vajmi keveset tud azokról a mérgezési esetekről, amelyek az iparban használt mérges anyagokkal való munka következtében az ipari munkások között fordulnak elő. Pedig ezek

az u. n. ipari mérgezések joggal keltenék fel érdeklődésünket.

Számtalan olyan ipari mérges anyagot ismertünk, amellyel való munka következtében az ipari munkás mérgezést szenvedhet. Közülük messze a legfontosabb az *ólom*. Ez az iparban igen elterjedten használt fém a vele foglalkozók, különösen az akkumulátorgyári munkások, festékgyártók, mázolók, nyomdászok, fazekasok, ólomöntők és csiszolók közül szedi az áldozatait. Az ólom belégzés, illetőleg az ólommal szennyezett étel, ital lenyelése útján kerül a szervezetbe és rövidebb-hosszabb ideig tartó behatás után olyan elváltozásokat idéz elő a belső szervekben, főképp az idegrendszerben, az érrendszerben és az emésztőszervekben, amelyek a munkás rövidebb-hosszabb ideig tartó keresetképtelenségét, idő előtt való megrokkadását, sőt nem egyszer halálát okozzák. Ezeket a súlyos következményeket igyekszik a társadalombiztosítási törvény enyhíteni azáltal, hogy az ólombetegség miatt megrokkantakat ép úgy kártalanításban részesíti, mint az üzemi baleseti sérülteket. A kártalanítás azonban szociális szempontból csak félmegoldás. Az az összeg ugyanis, amelyet a táppénz, járadék stb. alakjában nyújtanak sem szociális, sem gazdasági szempontból nem pótolhatja azt a tőkét, amelyet a munkás számára az egészség megőrzése jelent. Éppen ezért elsősorban a testi épség, az egészség megőrzésére, az ólommérgezés megelőzésére törekedjünk.

Az orvostudomány fejlődése ma már olyan fokot ért el, hogy az ólommérgezés fenyegető vészjeleit – a vér megvizsgálása és egyéb tünetek útján – legtöbbször már akkor lehet megállapítani, mikor a munkásnak még sejtelve sincs az őt fenyegető veszedelemről. Ezért szükséges bizonyos időközökben az ólommal dolgozó munkásokat orvosilag megvizsgálni s amennyiben mérgezésre utaló tünetek észlelhetők, megelőző gyógykezeléssel betegállományba vétel útján a mérges anyaggal való érintkezés lehetőségének időleges megszüntetésével a mérgezést csírájában elfojtani. Jellemző, hogy a munkás mennyire tudatában van egészségvédelme jelentőségének, hisz legtöbbször önként, minden kényszer nélkül keresi fel orvosi vizsgálata céljából az Országos Betegpénztárt.

A védekezés lehetőségeinek megismerése érdekében a munkás ólommérgezés ellen való védekezés módjairól szakszerű kioktatásban és tanácsadásban részesül. Az egyéni védekezés azonban az ólommérgezés megelőzésének csak egyik része. Hiába védekezik a munkás tisztasággal és az egyéni védelem egyéb szabályzatainak következetes megtartásával az ólommérgezés ellen, ha a munkahelye egészségtelen.

A megelőző tevékenységnek ma már rövid idő alatt is számottevő eredményei vannak. Nagyon sok olyan üzem van, amelyben az ólommérgezés még nem is régen nagyon sűrűn fordul elő, de a szakszerű megelőző munka óta a mérgezési arányszám csökkent, sőt vannak olyan üzemek is, ahol újabban ólommérgezés egyáltalában nem fordult elő.

VASÁRNAPI ISKOLA

A tüdővészről V.

Irta : Dr. PARÁDY KÁLMÁN, Cluj—Kolozsvár

Kisegítő gyógymódok

A tüdőbetegségeknel alkalmazott gyógykezelési módokat határozatosan kiegészítik és alátámasztják az általános úgynevezett „kisegítő gyógymódok”. Ezek közé tartozik a pihentetés, az étrendi és gyógyszeres kezelés és a magaslati kezelés. A felsorolt gyógymódok eléggé közismertek. Elég, ha hivatkozom a közönség körében általánosan elterjedt félelemre a tüdővésszel szemben. Az emberek nemcsak magától a betegségtől, hanem jórészt attól is félnek, hogy az orvos a röntgenezés alkalmával esetleg felfedezett tüdőbetegség miatt *hosszas fekvést* rendel el a betegeék. Emellett nincs az a szórakoztató olvasmány, vagy bármilyen szórakozás, mely feledtetni tudná az érzékeny anyagi veszteségeket, családtól való elszakadást, a társasági szórakozások hiányát, s végül magát a *betegség-tudatot*.

Mindezek miatt a hónapokig, évekig tartó fektetés által való gyógyítás meglehetősen nagy nehézségekbe ütközik. Tulajdonképpen a világháborúig nem volt még alkalmasabb gyógykezelési módunk a fektetésnél. Azóta azonban általános alkalmazásba került a légmellkezelés és a többi tüdőgyógyászati kezelési mód, amelyekről előző közleményeimbem már megemlékeztem. Ezek a kezelési módok nagy mértékben meggyorsítják a tüdőbetegségek kezelési időtartamát. A pihentetést, a fektetés által való gyógyítást azonban ezek a kezelési módok sem nélkülözhetik. A legcélszerűbb tehát, ha a beteg az egész kezelési idő alatt nyugalomban van. A légmell és más hasonló beavatkozások által a tüdő pihenő állapotba kerül, a fektetés által pedig az egész test nyugalmi állapotban van. Mindezek pedig jótékonyan segítik elő a gyógyulást.

Vannak betegek, akik nem akarnak fekdüni a légmellkezelés időtartama alatt. Leginkább a férfiak, a kenyérkereső családtagok vonakodnak magukat alávetni a hosszabb fekvésnek. Ilyen hosszszas, napokig tartó fekvés túlságosan érzékenyen érinti őket anyagilag. A légmellkezelést természetesen ilyen körülmények között is lábomjárva folytatni lehet. A beteg időközönként egy-egy kezelést kap, s a foglalkozását továbbfolytatja. Vannak betegek, akik állandóan utaznak, vagy nehéz fárasztó munkát végeznek. Mindemellett a kezelésük tovább folyik és ők jól érzik magukat, a betegségük

tovább gyógyul. A végleges gyógyulási eredmények azonban körülbelül 20 százalékkal alatta vannak a pihentetéssel egybekötött légmell-kezelések eredményeinél.

A mozgás által és a foglalkozásokkal együttjáró zaklatottabb életmód miatt a *szövődmények* is sokkal könnyebben és gyakrabban lépnek fel a nem pihenő betegeknél. Ezek a szövődmények (izzadmányok, mellhártyagyulladások, szóródások és áttételek, a betegség terjedése a beteg, vagy a másik tüdőbe) megakadályozhatják a tovább fennjáró kezelést és kényszeríthetik végül is a beteget arra, hogy a betegség további részét mégis csak ágyban fekvéssel töltsse el.

Tüdőszanatoriumokban, kivált külföldön, a fektetés az egyik főjelenség. A betegek reggel harangszóra ébrednek, újabb harangszóra kifelé lépnek a szabadban elhelyezett heverőkre, s ott betakaróznak. Télen, a legnagyobb hidegben is pontos időjelzésre vonulnak ki a hidegbe, s vastag pokrócokkal, melegítőkkal beburkolva magukat, fekszenek órák hosszat. A napi *fekvési időrend* mindeütt a következő:

Reggel 9 órakor felkelés. Fölöltözés. Reggeli. Rövid, lassú séta az erkélyen. 10 órától 12 óráig fekvés a szabadban. 12-től 1 óráig írás, beszélgetés, lassú séta 1–2-ig ebéd. 2 órától 5 óráig fekvés a szabadban. 5-től 6-ig a szonóra, kis séta a 6–8-ig fekvés a szabadban 8–9-ig vacsora. 9 órakor ágybafekvés.

A szabadban levő fekvőhelyek naptól védett, déli fekvésűek kell legyenek. Erre a célra legtöbb helyen deszkákból épített fekvőcsarnokokat állítanak össze. A fekvőcsarnokokban a heverő-ágyak egymás mellett fekszenek, arccal dél felé. A napsugarak ellen napellenzőket helyeznek el. A napsugaraknak izgató hatása van a beteg tüdőre. Emiatt a tüdőbetegeknek kerülniök kell a napozást. Csak a hegesedésre hajlamos tüdőfolyamatokra van jó hatással a napsugár. A szétesésekre hajlamos folyamatoknak veszedelmes ellensége a napsugár. A *magaslati kezelés* valamikor nagy divatban volt. A tiszta, állandóan friss levegő, a bőséges napfény sok esetben igen jótékony hatással van. A betegek természetesen a magaslati gyógyhelyeken is hónapokon, éveken keresztül fekszenek. Célravezető eredményt azonban csak ott érhetünk el, ahol tüdőszakorvos felügyelete és vezetése mellett szakszerű gyógykezelést kap a beteg. A szakorvosok nem elégedhetnek meg a természet által nyújtott légköri tényezőkkel, hanem tudásukat is latba vetik, s a mai tüdőgyógyászat minden fegyverét felhasználják a beteg meggyógyítására. Ezek között első helyet foglalja el a légmell-kezelés.

Elhibázott dolog volna a betegeket előzetes vizsgálat nélkül magaslati üdöhelyre küldeni. Hiszen az is lehetséges, hogy az illetőnek nincs is tüdőbetegsége, hanem valamilyen más baja van, amit otthon sokkal sikeresebben gyógykezeltethetne. Az is lehetséges, hogy a tüdőbetegség természete előbb otthoni kezelést (légmell!, stb.) kíván meg. *Lázás tüdőbetegségek*nél pedig egyenesen *veszedelmes* dolog a *magaslati kezelés!* A magaslati levegő ártalmas lehet még friss szóródásos, szétesésre hajlamos tüdőfolyamatoknál is. Ilyen esetekben mindig alkalmasabb, ha a beteg előbb otthon kezdi meg a légmellkezelést, vagy másfajta kezelését, s amikor állapota már megengedi, elutazhat az üdülőtelepen levő tüdőszanatóriumba, hogy kezelését ott tovább folytassák. Tekintetbe kell veyük azt is, hogy a tüdőbetegeknek igen tekintélyes része *fertőző* állapotban van, tehát betegségét másoknak is átadhatja. Sok fertőző tüdőbeteg utazik el előzetes orvosi vizsgálat és kezelés nélkül magaslati gyógyhelyekre és ott szabadon jár-kell, miközben az üdülő vendégek százait fertőzi meg tüdővésszel. Sajnos, semmiféle törvényes intézkedés nem rendelkezik a fertőző tüdőbetegek megszabályozására.

A tüdőbeteg otthonában is elkülöníthetjük, sőt kötelességünk őt külön szobában elhelyeznünk. Gyermekek, serdülők nem érintkezhetnek így a beteggel és elkerülhetik a fertőzést. A beteg otthon is folytathatja fekvő kezelését, kivált, ha kert, tágasabb udvar is áll rendelkezésére. Ha a bevezetett légmell, stb. kezelés mellett a beteg megkapja a gyógyuláshoz szükséges fő tényezőket: teljes testi és lelki nyugalom, friss levegő és jó táplálás, akkor biztosak lehetünk afelől, hogy a betegünk tökéletesen meg fog gyógyulni.

Az étrendi kezelésnek csekély szerepe van a tüdőbetegségek gyógykezelésében. Mindössze annyi a fontos, hogy a beteg kielégítő, változatos táplálékot vegyen magához. A cél a beteg megerősítése, nem pedig a mindenáron való meghízalása legyen! Emiatt kerülnünk kell az életek erőltetését. Ha a beteg nem szereti a tejet, nem szabad erőszakolnunk reá. Kerülnünk kell a túlságosan fehérjebő kosztot is (fehérje van a húsban és tojásban, sajtban). Emiatt a tüdőbetegek étrendjében inkább sok gyümölcs, főzelék, liszt-cukros ételek, vaj, méz és kevesebb hús és tojás legyenek.

A Gerson, majd Sauerbruch által bevezetett sószegény étrendnek úgyszólván semmi hatása nincs a tüdőbetegségekre. Ez a diéta csak a bőr- és csontgümőkórnál vált be.

A *gyógyszeres kezelés* elsősorban a tünetek leküzdésére irányul. Az erős köhögést a köhögés-csillapító szerek szüntetik meg jótékonyan (codein, dicodid, paracodin, stb.). A nyálkaképződés ellen, továbbá az erős izzadások ellen jó hatással vannak az atropin-származékok, agaricin, különböző gyógyteák, ledörzsölések. Általános használatnak örvendenek a guajacol-készítmények, a különböző köpletősszerek (senega, ipeca, stb.) továbbá egyes ásványvizek, mint pl. a Málnási, különösen tejjel együtt adagolva. Mindezek az orvoságok legfőként a kellemetlen tünetek ellen irányulnak, elsősorban a köhögés-ingerek ellen. Magára a betegségre azonban semmiféle gyógyszeres kezelés nincs hatással.

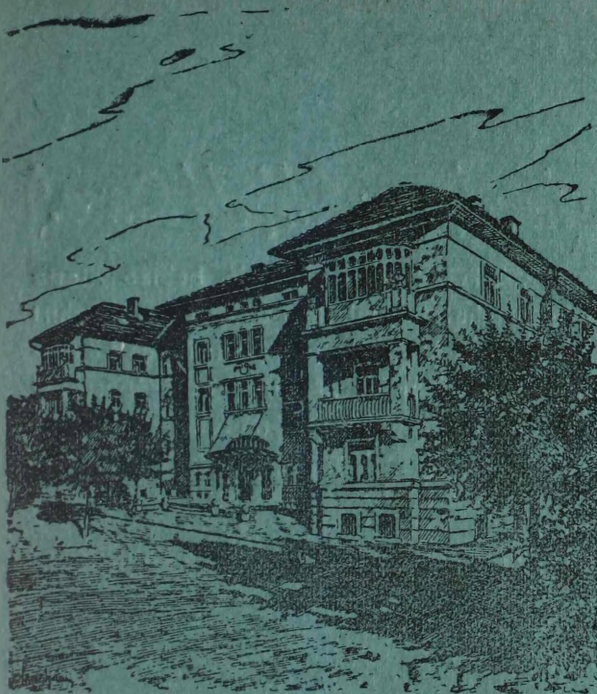
A camphor- és mész (calcium)-injekciók erősítik a szívet, erősítik a vérkeringést és a tüdővészes ellenállóképességét. A háború óta alkalmazásba kerültek a különböző *arany-készítmények*. Ezeket injekció alakjában adják be, egy-egy heti időközben. Jó hatással vannak a gége- és hegesedő tüdőgümőkórra. Nem szabad alkalmazni az aranyat 38° feletti lázas betegségnél, továbbá friss beszűrődéses, szóródásos folyamatoknál.

A tüdőbetegségek ellen ezer- és ezerféle más gyógymódot hirdetnek még az újságokban és terjesztenek minden elképzelhető módon, a szerencsétlen betegek kárára. Ezek mind értelmetlen reklámszerek, soha még tüdőbetegségeket meg nem gyógyítottak és csak annak használnak, aki ezeket gyártja. (Folyt. köv.)

A propaganda államtitkárság sajtóosztálya értesíti az összes intézményeket és magánosokat, hogy minden hozzáintézett kérésre 8+1 bélyeget kell ragasztani. A hiányosan vagy fel nem bélyegzett kéréseket nem veszik figyelembe, csak abban az esetben, ha a kérelmező a bélyegtörvény 41. §. értelmében ezen mulasztását dupla értékű bélyeggel látja el.

A kiadóhivatal tisztelettel kéri az előfizetési díjak szíves beküldését.

A lap szétküldésének zavartalan biztosítására, kérjük a címváltozások gondos bejelentését!

Maros-Vásárhelyi Szanatórium

TELEFON 111

Napi ellátási és ápolási díjak 100-, 200-, 300,- lei, III. osztályon 10 napra összes szanatóriumi költség 1.250-, szülőnőknek 1.875-, sebészeti betegeknek műtét esetén 2.500,- lei.

Röntgen, Quartz, Diathermia, Elektrokardiograph,

Bél- és gyógyfürdők
Betegvizsgálat és felvétel egész napon át.

Lelkesi hivatal által igazolt szegény betegek díjtalan orvosi tanácsban, gyógykezelésben, szükség esetén műtétben részesülnek.

Szabad orvosválasztás

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Embergyógyászatban :

CHINOIN gyógyszereket

Állatgyógyászatban :

CHINOIN gyógyszereket

Növényvédelemben :

CHINOIN védekezőszereket

h a s z n á l j u n k .

Biotonikum: az élet erőforrása!

A legolcsóbb és legjobb tonikum! Kérdezze csak meg háziorvosát! Ő ezt a vérszegénység, idegbántalmak, emésztési zavarok, gyengeség és kimerültség eseteiben fogja előszeretettel rendelni, mert a Biotonikum különösen hatásos összetétele: a vas- mangan- és foszphornak. Kellemes íze következtében igen élvezetes és még a gyermekek is nagyon kedvelik.

Nem hasonlítható össze!

Az „ASPIRIN” 40 esztendeje, bebizonyította felülmúlhatatlan tulajdonságait. Ezt a világhírt akarják a különféle pótkészítmények kihasználni, azonban az „Aspirin” hatékonyságát és ártalmatlanságát utolérni soha sem fogják!

ASPIRIN

T A B L E T T A

csak a „Bayer» kereszttel valódi!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

„Erdélyi Múzeum”

Az Erdélyi Múzeum Egyesület kiadásában jelenik meg évenként 12 számban. A folyóirat az E.M.E. bölcsészet-, nyelv- és történettudományi, természettudományi, jog és társadalomtudományi szakosztályának hivatalos lapja.

Előfizetési ára nem tagoknak 400 lei. Megrendelhető az „Erdélyi Múzeum” kiadóhivatalában Cluj, Strada Baron L. Pop. 5. szám

Ha családja és saját egészsége kedves

! akkor fogyasszon kizárólag
A Gazdasági és Hitelszövetkezetek Szövetségének
Tg.-Mureși Tejfeldolgozó Telepén készített
páztörözőif laboratóriumi ellenőrzéssel,
dán eljárás szerint készített

CSEMEGE VAJAT

Megrendelhető: Transylvánia Vajgyár Tg.-Mureș Str. Brațianu 37-39.

Tip. S. NAGY könyvnyomdája Tg.-Mureș.